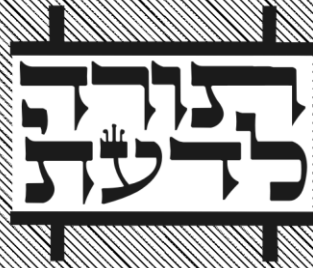

N.Y.C. TIME
זמן הדלקת נרות - 4:25
סוף זמני ק"ש - 8:32
9:08 -
סוף זמן תפלה - 9:59
דף היומי לש"ק: ב"ק ט'

בס"ד, עש"ק פ' חיי שרה - שבת מברכים כסלו - שנת תשפ"ד לפ"ק

פרשת חיי שרה

נוכה להביא תולדות לעולם. ולפ"ז אין "ביני וביניך" כאן על ההבדל, כי אם להשוות בין המתחלפים, כמוגל בדברי רבותינו, 'בין בזה בין בזה', 'בין כך בין כך', כמו "בין איש לאשתו" (במדבר ל"ז), "בין דם לדם" (דברים י"ז), ויהי טעם "ביני וביניך", "בין עמי ובין עמך", עכ"ל.

אמנם, לפי הבבלי דבאמת נענשה שרה צריכים לומר שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה, ומוזה אפשר לראות עומק הדין בעולם.

"ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה" (כג:ב). בס' נודע ביהודה עה"ת מובא מספר הדרשות של הנו"ב, אהבת ציון (דרוש ז'): הנה 'לשרה' הוא מיותר, דהוה ל'י לכתוב "ויבוא אברהם לספדה ולבכותה", שהרי הפסוק התחיל: "ותמת שרה בקרית ארבע".

ואמנם י"ל בזה, דודאי טרם ביאת אברהם היו סופדים עליה גדולי העיר. וגם שלא פסקה ישיבה מאברהם, ובלתי ספק היו שם אנשים אשר ספדו עליה, אלא שלגודל חשיבותו של אברהם היו מספידים ומזכירים יקרא דחיי, דברים שבינה לבין בעלה, שזהו ג"כ שבח גדול, ואיזה אשה טובה שעושה רצון בעלה.

לכן בא אברהם לספוד לשרה ולבכותה, שיהא ההספד על העדר שרה לבדה ולספר בשבחה מבלי שישתתף עם ההספד גם יקרא דאברהם. ולכן נאמר "ויבוא אברהם לספוד לשרה", לומר שההספד הי' 'לשרה', דהיינו בשבח שרה לבדה.

"ואברהם זקן בא בימים וה' ברח את אברהם בכל" (כד:א). בגמ' (ב"ב טז): איתא: מאי 'בכל'? ר' יהודה אומר, שהיתה לו בת, ע"כ.

בגליוני הש"ס להג"ר יוסף ענגיל איתא: ויש לבאר זה ע"פ המשנה (מעשר שני פ"ה מ"ג) 'וברך את לחמך' - בבנים ובנות. אלמא דאע"ג דכתיב בקרא 'וברך' סתם, דרשינן ל'י על בנים ובנות. ומוכח ד'ברכה' סתם היינו בן ובת. וע"כ אברהם שכבר היו לו בנים - יצחק וישמעאל, לכך דרשינן ל'י על בת.

ועיין שו"ת הרשב"א (ח"ג סי' ש"מ) דכתב השואל שם וז"ל, ובת היתה לו לאברהם, ו'בכל' שמה, ונולדה קודם יצחק, עכ"ל. ולא ידעתי מנא ל'י. ועיין תוס' (ב"ב קמא. ד"ה בת) [שהקשו, למה לא השיא 'בכל' ליצחק. ותיצו, דקטנה היתה, עיי"ש. וזה דלא כהשואל בשו"ת הרשב"א שם].

"ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה" (כג:ב). בבעל הטורים איתא: "ולבכותה" - "כך קטנה, שלא בכה אלא מעט, לפי שזקנה היתה. אי נמי, לפי שגרמה מיתתה, שמסרה דין, ועל כן נענשה היא תחילה [שמסרה דינה לשמים במה שאמרה לאברהם: "חמסי עליך וגוי ישפוט ה' ביני וביניך" (טז:ה)], והמוסר דינו לשמים נענש תחילה], והמאבד עצמו לדעת אין מספידין אותו (אבל רבתי פ"ב), עכ"ל. ולפי שהיתה כמו גורמת מיתתה, מיעט בבכייתה. אבל המאבד עצמו בידים, אין מספידין אותו כלל.

דברי בעל הטורים, שמה שמסרה שרה דינה לשמים גרמה מיתתה, ונחשב במדה מסויימת כאיבוד עצמה לדעת - מעוררת הרבה קושיות:

(א) הא דהמוסר דינו לשמים הוא נענש תחילה (ר"ה טז: ועוד) ילפינן משרה שאמרה לאברהם "ישפוט ה' ביני וביניך", ושרה מתה קודם אברהם, וא"כ מאיפה היתה לה לשרה ללמוד האיסור?

(ב) בספרי ב'פ' בהעלותך (פ"א) איתא: "ישפוט ה' ביני וביניך" - נקוד על "ויביניך", שלא אמרה לו אלא על הגר בלבד.

(ג) בתרגום יונתן עה"פ: "ישפוט ה' ביני וביניך" איתא: וכדין יתגלי קדם ה' עולבני ויפרוס שלמי' ביני וביניך ותתמלי ארעא מינן ולא נצטרך לבנהא דהגר בת פרעה בר נמרוד דטלקך לאתונא דנורא [ועכשיו תתגלה לפני ה' בושתי, ויפרוס שלומו ביני וביניך ותתמלא העולם מאתנו ולא נצטרך לבן הגר בת פרעה בן נמרוד שהשליך אותך לתנור אש]. וכעין זה איתא בתרגום ירושלמי.

(ד) מכאן משמע דה'י לה חטא לשרה, והלוא במדרש (ב"ר פנ"ח, הובא ברש"י ריש פ' חיי שרה) איתא: בת ק' כבת כ' לחטא.

(ה) למה לא נקרא גזר דינה של שרה על שמסרה דין לשמים בשינוי שמה שהי' לה אחר כך, שהרי אמרינן בגמ' (ר"ה טז:): דשינוי השם קורע גזר דינו של אדם, וילפינן זה משרה (קושיות ד' וה' הובאו בקובץ מפרשים על ר"ה טז:).

ועיין בהכתב והקבלה שכתב דבאמת התרגום יונתן וירושלמי חולקים על הבבלי וסבירא להו דבאמת לא מסרה שרה דינה לשמים. וז"ל הכתב והקבלה: נראה דלא פירש "ישפוט" על פסק דין ועונש, כי אם על הסדר והמנהג הטבעי, כמו "כמשפט הראשון" (בראשית מ"ג) וכן - "כמשפט הזה" (יהושע ו:טו) דתרגומם: כהלכתא. כלומר, כסדר וכמנהג. ולפי שסדר העולם כמנהג הטבעי - כל איש ואשה מולידים ואינם עקרים, ומאמר שרה אמנו בזה בטחון גמור על ה' לאמר, "ישפוט ה'" - כלומר, יעשה הוא לפי סדר העולם וכמנהג הטבעי, וגם אני ואתה

בענין לבישת קיטל לחתן בשעת חופתו

לכסות ההינזומא, וע"כ משום דחוששין לפוסקים דס"ל שהוא משום חופה, ולכן בעינן שילבש הקיטל לפני זה כיון דהוי כבר התחלת החופה.

בספר נטעי גבריאל (הל' נישואין ח"א פט"ו) כתוב: השושבינים מלבישים את החתן בקיטל אחר גמר פריסת הצעיף על ראש הכלה, והכלה לובשת בגדים לבנים וכו' (סע' א').

יש נוהגים שמלבישין החתן מלבוש עליון על הקיטל (נהרי אפרסמון יו"ד סי' כ"ב). [בהערה שם מובא שהאדמו"ר בעל אמרי אמת מגור זצ"ל, בעת שהלביש את הקפוטא על הקיטל, אמר: אש שחורה על גבי אש לבנה, כמו במתן תורה].

שוב מביא הנטעי גבריאל: ואינו מכניס ידו השמאלית לתוך השרוול (sleeve), כדי לעשות שינוי במלבוש החתן זכר לחורבן (סע' ב').

לא יאה להחתן לעמוד תחת החופה בלי מלבוש עליון על הקיטל, גם בימות הקיץ כשחם לו (סע' ג'). [בהערה ח' מובא מקובץ מסורה (ח"ח עמ' ג"ב אות ז'), כי חתן דינו כיו"ט, וביו"ט צריכים ללבוש מלבושי יו"ט].

בהל' יוה"כ (סי' תר"י סע' י"א) כתוב המטה אפרים: נוהגים אנשים ללבוש הקיטל שהוא לבן ונקי, וגם לפי שהוא בגד מתים, ועי"ז לב האדם נכנע ונשבר וכו'. ונהגו בעת הנישואין שעושין הקיטל לחתן, מיפיים אותו ועושין בו עטרה של כסף על בית הצואר לפי ששובשין אותו ביום הקדוש וגם ביו"ט של פסח שני הלילות הראשונים, וכן היו נוהגין מלפנים לעשות הבית הצואר מעוטר בעטרה של כסף, וזה מקרוב שעושין של זהב או מקצתה כסף ומקצתה זהב למען הראות תפארת גדולתם, ולא ידעו שיש סמך מן התלמוד שלא ללבושו זהב. ולכן ראוי להחזיר עטרה ליושנה להיות נחפה בכסף וכו' ומנהג ישראל תורה הוא, עכ"ל.

האם מותר לסדר קידושין לחתן שאינו רוצה ללבוש קיטל בחופה?

בספר אוצר מנהגי נישואין להג"ר אליקים דבורקס שליט"א (עמ' רט"ו-ז') איתא: בשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"א סי' ק"ע) נשאל בזה, וז"ל: עובדא בא לידי בחתן וכלה ממקום אחר שבאו אלי לסדר להם קידושין ולחזור למקומם, והחתן לא רצה בשום אופן ללבוש הקיטל כנהוג אצלנו, אלא טלית תחת בגד העליון כמנהג מקומו, ואני מעולם לא נענית להקל בזה, והוא התעקש. ואם לא אניח לו כמנהג מקומו, תהי' משפחת הכלה מוכרחת לפנות אל הכת האחרת כרצון החתן, למרות רצונם.

והאר"י בזה גם המהר"ם שיק ז"ל (אהע"ז סי' פ"ח), וז"ל: והנה מה שאמרו שהמנהג ההוא הוא ללעג, שקר ענו. אני שמעתי מחשובי אה"ע ששיבחו מנהג זה, שהוא אור ברית אהבה בין הזוג עד המות, כי רק המות יפריד ביניהם, וגם שעי"ז יתעורר שלא למלאות תאוותם ליקח אשה, אלא דרך הקודש יקרא לה לשבת יצרה וכו', עיי"ש בכל אריכות דבריו.

גדול מזה כתב בשו"ת באר משה (ח"ה סי' קס"ו) שלא לסדר קידושין לחתן המסרב ללבוש קיטל, ושכן הורה הגה"ק מסאטמאר זצ"ל. והביא שם מעשה נוראה מהמהר"ם שיי"ק והבית שערים, בחתן שסירב ללבוש קיטל והכריחו לרב לסדר קידושין לו ע"י השלטונות, וכשנתעברה הכלה מת החתן ל"ע, וכשילדה מתה היא רח"ל.

בשו"ת נהרי אפרסמון (יו"ד סי' כ"ו) הביא דברי המהר"ם שיק הנ"ל, ומסיק וז"ל: אני איני מסדר קידושין בשום אופן בלי לבישת הקיטל. אמנם מעלת כבודו, כפי שכתב שחושש שיביאו את הידוע,

ברבינו בחיי (כד: א) מובא שהיו נוהגים לקרות פרשת "ואברהם זקן" - שמסופר שם שידוך יצחק ורבקה - לחתן קודם נישואיו.

הבה נעייין במנהג ששייך לחתן בשעת חופתו, והיינו לבישת קיטל.

בכלבו (הל' אישות סי' ע"ה) איתא: ומנעלים אלו [צ"ל: ונועלים לן] מנעלים לבנים ומעטפין אותו בטלית לבנה כדי לקיים "בכל עת יהיו בגדיך לבנים" (קהלת ט:ח), ובטלית מצוייצת כדי לזרוזו במצוות, והרמז כמו שכתוב, "כי יקח איש אשה" (דברים כב:ג), וסמך לי "גדילים תעשה לך" (שם:יב), עכ"ל. וכן איתא באורחות חיים לרבי אהרן מלוניל (הל' קידושין עמ' 65).

במטה משה (ח"ג בהכנסת כלה, פ"א אות ב') איתא: ומתעטפין החתן בטלית לבנה, כדי לקיים "בכל עת יהיו בגדיך לבנים", כן כתב הכל"בו (סי' ע"ה), ומטעם זה מלבישין אותו הקיטל בשעת כניסת חופה. ולי נראה טעם למנהג זה, על דרך דאיתא במדרש: שלשה מוחלין להם עונותיהם - מלך ונשיא וחתן וכו' ומאחר שנמחלין עונותיהם, לכן הוא לובש הקיטל להראות הסליחה, על דרך "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו" (ישעי' א:יח) וכו'.

בשו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תרצ"ג) איתא: ומנהג קדום במצרים שבזמן החופה לובשים לבן וכו' משום שנא' "וגילו ברעדה" (תהלים ב:יא) וכו' ומנהג יפה הוא.

בסידור היעב"ץ ובקיצור שו"ע (סי' קמ"ז סע' ד') מובא שטעם לבישת הקיטל לחתן הוא כדי להזכיר לחתן את יום המיתה, שהרי הקיטל הוא בגד של מתים.

ועיין בשו"ת מהר"ם מינץ (סי' ק"ט) שמביא טעם זה ומוסיף עוד: להזכיר אבילות ירושלים.

בספר שישו ושמוח - שמחת חתן (עמ' נ'), מובא מהילקוט יצחק בשם ספר הברית שחתן לובש בגדים לבנים מפני שהחתן נמשל לכהן, כמו שדרשו חז"ל: מה כהן מיסב בראש [וכתיב: "כחתן יכהן פאר" (ישעי' א:א)], ועל כן, כמו שהכהן לובש לבנים, אף החתן כן.

בליקוטי מהרי"ל (עניני נישואין דף ק"א) ובשו"ת נהרי אפרסמון (יו"ד סי' כ"ו), מובא בתפארת לשבעה על הנחלת שבעה, הערה ש"כ) כתבו דהחתן לובש קיטל שהוא בגד מתים לרמז שרק המיתה תפריד ביניהם.

בספר קיצור נחלת שבעה (אות רכ"ח) איתא: מלבישים לחתן בגד לבן הנקרא 'קיטל', ונוהגים השושבינים או חשובי העיר מלבישין לחתן את הקיטל.

בהערות תפארת לשבעה (שם) איתא: וטעם הדבר כתבו היעב"ץ ובקיצור שו"ע דמזכירין לו יום המיתה, דבאותו זמן גם מלבישין אותו אחרים. ובספר מטעמים (ערך חתן וכלה אות קל"ו) כתב בטעם הדבר, לפי שחתן דומה למלך שעבדים משמשין אותו ומלבישין אותו מלבושיו. והנה בספר עדות לישראל (פרק ח' סי' ה') מביא דיש שנוהגים להלביש לחתן את הקיטל אחר כיסוי הכלה בהינזומא. ובאמת שכן משמע להדיא בקיצור שו"ע, דבסי' קמ"ז (סע' ג') הביא מקודם שחשובי העיר פורסים סודר על ראש הכלה, ושוב הביא בסע' ד' עינין לבישת הקיטל. וכן כתב בעל הקיצור נחלת שבעה להדיא (סי' כ"ב). אולם מנהג העולם הוא להלביש לחתן את הקיטל קודם לכתו לפריסת ההינזומא, ויתכן שהטעם הוא דכיון דאנן נוהגים שהחתן הולך ג"כ

(חוברת קנ"ב) שהי' חתונה בתל אביב, והיו שם הרבה רבנים וגדולים, ורצו להלביש את החתן בקיטל, והחתן התעקש ובשום אופן לא רצה. ושאלו להרה"צ מבוהוש זצ"ל מה לעשות, והשיב שילבוש הסבא את הקיטל ויעמוד תחת החופה על יד החתן ויביטו כולם עליו, וזה יהי' מספיק, וכן עשו, עיי"ש. ועיין בשו"ת ודרשת וחקרת (ח"ד סי' י"ז) שג"כ מאריך בענין הנוכחי.

שיהי' קלקול גדול, יבחר הרע במיעוטו, ואחר שישים על לב החתן והמחותן איך שנחון לבישת הקיטל, וכי הוא סימן ברכה וכו', ואם בכל זאת לא יאבו - יסדר להם קידושין, ויפרסם דוהו רק הוראת שעה מטעם הידוע, ולא ילמדו מזה אחרים, עיי"ש.

בספר נטעי גבריאל (הל' נישואין ח"א עמ' קי"ד) מביא מירחון הפוסק

לז"נ מורי ורבי הגאון הרב אברהם יעקב בן הרב מאיר הכהן פאם זצ"ל - נפ' כ"ח מנחם אב תשס"א
לז"נ ר' בנימין בן הרב ר' מרדכי ז"ל שור
לז"נ מרת עטא שרה בת ר' בנימין ע"ה - נפ' כ"ג אדר א' תשס"ח

TORAH LODAAS

PARSHAS CHAYEI SORA
© COPYRIGHT 2023
BY RABBI MATIS BLUM Z"l

רוחמה ליבא בת רבקה לרפ"ש
פעסא רחל בת דבורה לרפ"ש
צביה חיה בת לאה ברעניא לרפ"ש

“נשיא אלקים אתה בתוכנו” (כג: ו)

“You are a prince of G-d in our midst ...”

Some Meforshim note that Efron spoke to Avrohom with great reverence, because he thought that by flattering him he would be more inclined to pay the exorbitant sum that he would ask for the *Me'aras Hamachpeila*.

The *Chovas Halevavos* relates a story about a righteous man who went to purchase a certain item. When the merchant recognized him he said, “Because of your righteousness, I'll sell it to you at a special price.”

Replied the Tzaddik, “I have come to purchase the item with my money; not with my piety ...”

“לא אוכל עד אם דברתי דברי” (כד: לג)

“I will not eat until I have spoken my words ...”

Why did Eliezer refuse to eat until after saying his piece?

A story is told about the *Dubner Maggid* who chanced upon an inn whose owner had prepared a feast in honor of the engagement of his daughter.

After the meal was over, a quarrel broke out between the innkeeper, who was known for his miserliness, and his *Mechutan*. The innkeeper insisted that the *Mechutan* pay for his share of the meal, since the engagement took place at the end of the meal and therefore they were not *Mechutanim* during the meal.

Upon hearing this, the *Dubner Maggid* said that he now understands why Eliezer refused to eat until he spoke his piece: He was afraid that Lovon and Besuel would charge him for the meal since it took place before they agreed to the marriage ...

“ויהי כאשר שמע עבד אברהם וגו'” (כד: נב)

“And when the servant of Avrohom heard ...”

Why is Eliezer not mentioned by name throughout the Parsha that describes his fateful mission and the faithful manner in which he carried it out? Why is he only referred to as “the servant” or “the servant of Avrohom”?

Hagaon Rav Yechezkel Levenstein, Z'T'L, explained that in truth there is no more honored title than “the servant

of Avrohom”, because the greatest merit that Eliezer had was that he was the servant of Avrohom.

HALACHIC DISCUSSIONS

(not to be relied upon for Halacha L'Ma'aseh)

If a *Shadchan* suggested to Reuvein the daughter of Shimon, and after meeting her he felt that she was not suitable for him, but suggested her for his friend Leivi, if the *Shidduch* goes through - who is entitled to the *Shadchanus*: the original *Shadchan*, Reuvein, or both of them?

The *Sefer Mishpatei HaTorah* (II: p. 161) writes that only Reuvein is entitled to *Shadchanus*, since *Shadchanus* only goes to someone who was directly involved with one or both of the sides,

QUESTIONS OF THE WEEK

- 1) For whom did Lovon mistake Eliezer?
- 2) Which person, mentioned in this week's Sedra, merited entering Gan Eiden while he was still alive?
- 3) Is it permissible to recite Kaddish after *Ashrei* of Mincha, if ten people did not recite *Ashrei*?
- 4) Why didn't Avrohom bless Yitzchok before he died?
- 5) How many times did Eliezer merit *K'fitzas Haderech* [having the distance of his journey miraculously shortened]?
- 6) Who died first - Terach or Sara?
- 7) What was the name of Avrohom's half-brother?
- 8) What were the names of Rivka's two brothers?
- 9) How old was Avrohom when he married Ketura?
- 10) From which ailment did Avrohom die?
- 11) Where was Yitzchok when Sara was buried?
- 12) Which fifth couple was later buried in *Me'aras Hamachpeila*?
- 13) When Avrohom bought the *Me'aras Hamachpeila* for 400 Shekel, what did he establish at that time?
- 14) If Lovon was an idol worshipper, how did he allow his sister and daughters to marry Yitzchok and Yaakov who completely rejected idolatry?
- 15) How were Lovon's *Terafim* involved with the

Shidduch of Yitzchok and Rivka?

- 16) Who married three women - one who was from Sheim, one from Chom and one from Yefes?

ANSWERS

- 1) According to the Targum Yonoson (24:31), Lovon mistook Eliezer for Avrohom. [This could be because, according to the Midrash, Eliezer resembled Avrohom.]
- 2) Eliezer merited entering Gan Eiden while he was alive (Da'as Zekeinim 24:39).
- 3) If a Minyon of people did not recite Ashrei [or some other Mizmor], it is not permitted to recite Chatzi Kaddish before Mincha (Rama Orach Chaim 234:1, Mishna Berura 5).
- 4) Avrohom did not bless Yitzchok before he died because he did not wish to arouse the envy of Yishmael who was not worthy of a Bracha (Targum Yonoson 25:11).
- 5) Eliezer merited *K'fitzas Haderech* twice - once when he went to Aram Naharayim, and once when he returned with Rivka (ibid. 24:61).
- 6) Terach died two years before Sara (Seder Olam Rabba 1).
- 7) Tzova, the father of Aram (Seder Hadoros 2075).
- 8) Lovon and שכר (ibid.).
- 9) 140 (ibid. 2068).
- 10) An intestinal ailment - חולי מעיים (Bereishis Rabba 62:2).
- 11) After the Akeida, he was taken by the *Malachim* to Gan Eiden for two years (Panei'ach Raza 23:2). Thus, he was in Gan Eiden at the time of Sara's funeral and burial.
- 12) According to the Yalkut Reuveini (cited by the Chida in Chomas Anoch, Parshas Chayei Sara, letter Zayin), the Malachim reburied Moshe and Tziporah in *Me'aras Hamachpeila*.
- 13) The 400 chapters of Avrohom's Mesichta Avoda Zoro (see Avoda Zoro 14b), which corresponded to the 400 square *Parsa'os* of Eretz Canaan which were filled with idols. The Rokei'ach (23:15) notes that the Gematria of ארבע מאות פרקים equals ארבע מאות שקל.
- 14) The Moshav Zekeinim (24:50) writes that Lovon believed in Hashem, but used his *Terafim* only for prognostication [predicting the future] purposes.
- 15) When Lovon and Besu'el told Eliezer: "מה' יצא הדבר" (כד:ג), it was based on what they heard from the *Terafim* (Moshav Zekeinim).

- 16) Avrohom married three women – each from a different son of Noach. According to the Moshav Zekeinim (25:1), Ketura was not Hagar. Ketura was from Chom, Hagar was from Yefes, and Sara was from Sheim.

HAKARAS HATOV

This issue of Torah Lodaas is dedicated by the Zucker family in honor of the Chosson Torah, the Aufruf and the Bar Mitzvah,
And in memory of Hinda Devorah bas R' Shmuel.

NOW AVAILABLE

The sefer נר מתתיהו is available for purchase:

- in seforim stores
- via shipping by emailing torahlodaas@gmail.com
- by picking up in Monsey, Queens, or Lakewood.
Please be in touch via email.

The sefer מצא טוב on שמחות and the set of Torah Lodaas volumes 1-5 are available for purchase. Email to purchase.

IMPORTANT

We are nearing the completion of a Torah Lodaas Haggadah. It will be published in time for this coming Pesach, בע"ה. The Haggadah will include many *vertlach* and *Halacha inyanim*. Full and partial dedication opportunities are available:

Full Page Sponsor - \$1000

Half Page Sponsor - \$500

Sponsor - \$100

To sponsor the name of the Sefer, or with any other questions, please contact us at either: 347-263-7478 or 732-364-3017.

Payments can be made in any of the following ways.

- **Checks** can be made out to: Cong. Torah Lodaas and mailed to 28 East 6th St., Lakewood, NJ 08701
- **Paypal:** [PayPal.Me/torahlodaas](https://torahlodaas.com/donate)
- **Credit card:** <https://torahlodaas.com/donate> (available starting Friday, October 27th)

Due to many practical considerations, Torah Lodaas is only available through e-mail. Anyone who wishes to dedicate an issue or receive Torah Lodaas is asked to send his name and e-mail address to: TorahLodaas@gmail.com

*The material for this issue has been reprinted
from previous years*